

Kjak

Heðin Mortensen
Borgarstjóri

Skúlabygnaður í Havn og Pedagogfelagið

Um páskahalguna boðaði Jógvan Philbrow, næstformaður í Føroya Pedagogfelag, í lesarabrævi og í útvarps-tíðindum frá trupulleikum, sum nú fóru at koma, tí at fakfelagið ella námsfrøðingar ikki vórðu tikin við í arbeiðið, sum ein skúlastýrisbólkur í Tórshavnar kommunu hevur gjørt viðvíkjandi nýggjum skúlabygnaði í kommununi. Í hesum sambandi leggur hann serliga eftir fólka-valdu foreldrunum í skúlastýrunum, sum sambært honum ókritiskt leggja upp til

at skipa forskúlar, alternativt at lækka skúlaaldurin, og at skúli, forskúli og frítíðarskúli er undir somu leiðslu. Við ókritiskt sipar hann til, at forskúli ella ein lækkaður skúlaaldur bert er meira skúli, sum frammanundan ikki megna sína uppgávu. Jógvan Philbrow kennir ivaleyst ikki tilgongdina í sambandi við arbeiðið hjá skúlastýrinum í Tórshavnar kommunu. Í fólaskúlalógini er kravt, at skúlastýrini skulu viðgera uppskot til broytingar í skúlabygnað-

inum, so sum talan er um í hesum føri. Uppskotið er ein heildarætlan fyri skúla-skipanina í Tórshavnar kommunu. Tað er ikki viðgjørt politiskt, og sostatt eru ongar avgerðir tiknar enn. Verður uppskotið sett í verk, skulu námsfrøðingar í kommununi sjálvandi eisini viðgera tað, tí so verður ein partur av skúlanum teirra arbeiðsøki. Álitid viðger skúlabygnað og skúlabygging í Tórshavnar kommunu. Evnini, sum eru viðgjørd eru skúlaeindirnar,

støddirnar á teimum, skúla-skiftið úr miðdeild í hádeild, nýggjur skúli í vesturbýnum, Nám X, innskúling og frítíðarskúli í skúlanum. Jógvan Philbrow tykist heldur ikki kenna fortreytirnar fyri ymsu niðurstøðunum – men ger skjótt av, tí eingin námsfrøðingur hevur verið hoyrdur. Fyri ikki at leggja eftir lærarunum og skúlaleiðarunum, sum eisini sótu í skúlastýrisbólkinum – teir eru jú fakfólk, verður lagt eftir foreldrunum. Eg havi onga avgjörda

meining um at lækka skúlaaldurin, men forskúlaskipanina dámar mær. Jógvan Philbrow eins og Pedagogfelagið áttu at vita, at forskúli er ikki bert "meira skúli". Tvørturímóti, tí í forskúlanum virka bæði lærarar og námsfrøðingar. Hetta er í veruleikanum einastandandi. Her eru fakligu múrarnir brotnir niður, sum nøkur framvegis vilja hava standandi uppi. Her verður samstarvað tvørtur um fakmørk við barnsins fjøltáttaðu menning fyri eyga, har náms-

frøðingarnir eiga sín stóra leiklut. Eg skilji tí væl foreldrini, at tey vilja slíka skipan, tí hon er góð fyri børnini, og ivaleyst vildu tey helst, at hetta samstarv helt fram í øllum ørum øll tey fyrstu skúlaárini. Hetta er eisini tað einasta rætta, og sjálvandi skulu skilagóð sjónarmið og krøv, sum foreldur í dag seta til uppvøkskur og læring, verða virð. Tað ger Jógvan Philbrow eftir øllum at døma ikki.

Framhald av síðu 16

týðninginum av hugtakinum "at halda uppi arbeiðsvirkninum" lættliga forklára atburð og eisini meginpartin av ymiskleikanum (variabilitetinum) í atburði hjá teimum, ið taka avgerðir av búskaparligum ella búskapar-politiskum slag, og sum verða ávirkað av hesum avgerðum. Við stórum arbeiðsloysi kunnu summir partar tala fyri ekspansivum figgjarpolitikki við RLÚ-halli, meðan aðrir partar mæla frá slíkum politikki vegna avleiðingar fyri almennu skuldina – fer henda skuld upp um ávíst mark, kann avleiðingin blíva uppaftur størri arbeiðsloysi. Saman við givnum fortreytum forkláar kjarnu-hugtakið "at halda uppi arbeiðsvirkninum" sostatt atburð og ymiskleikan í atburði hjá luttakandi pørtunum í búskaparligu skipanini.

Hugtakið "at halda uppi arbeiðsvirkninum" (herundir lokalt) kann eisini lættliga forklára atburð og ymiskleika í atburði tá tað snýr seg um heilsumál (t.d. sjúkrahús), skúlamál, eldraforsorg (t.d. røktarheim), yvirtøkur av málsøkjum (t.d. andveikraverndin), undir-støðukervið, o.m.a. Vanligir búskaparfrøðingar kunnu fyri hesi øki siga hvat eigur at vera – teir eru altíð til reiðar við optimeringsloysn bygd á taltilfar. Við okkara kjarnu-hugtaki kunnu vit einans fyri hesi øki siga hvat hendir

í veruleikanum.

(e) Tað mest týðandi og samstundis mest trupla

"At halda uppi arbeiðsvirkni" er ikki bara figgjjarliga relevant, men eisini menniskjalliga og kensluliga. Fyri luttakararnar í samfelagsbúskaparliga skipanini er tað mest týðandi (relevanta) og samstundis trupla (problematiska) "at halda uppi arbeiðsvirkninum" gjøgnum støðugan búskaparvøkskur. Fyri grundgevingum fyri hesum uppáhaldi verður víst til greinina "Hví búskaparvøkskur er al-neyðugur og al-tvørligur" í Sosialinum 16. mars 2012.

Tøkni-menningin elvir til vaksandi framleidni og kann ikki steðgast. Hjá eini arbeiðsmegi, ið gerst støðugt meira effektiv, verður tiskil ov lítið at gera uttan vaksandi materielt livistøði (t.v.s. vaksandi eftirspurning). Uttan positivan búskaparvøkskur og harvið vaksandi materielt livistøði verður úrsletið tiskil hóp-arbeiðsloysi.

Í sær sjálvum gevur búskaparvøkskur og hækkandi materielt livistøði ikki fólkinum í heimsins ríku londum størri eydnusemi. Høvudsgrundgevingin fyri búskaparvøksstri er at fyrirbyrgja vanlukku við hóp-arbeiðsloysi og við tess fylgjum. At síggja til gerst tiskil vøkskur búskaparpolitiska

endamálið fram um øll onnur búskapar-politisk endamál – og tað mest týðandi og trupla fyri luttakararnar í samfelagsbúskaparligu skipanini. Vøksturinn hevur avgerandi týðning fyri tað, sum er uppaftur meira týðandi, nevniliga "at halda uppi arbeiðsvirkninum".

Á síni ferð uppeftir er búskaparvøkskurin óstøðugur og sveiggjandi. Vit hava hákonjunkturar við "yvirupphiting" og møguligum "príðløgum". Ov stórt arbeiðsvirkni við "bløðru-búskapi" undir hákonjunkturum økir um vandan fyri størri arbeiðsloysi upp á longri sikt, tá lágonjunktur kemur aftur við minkandi arbeiðsvirkni.

Næst eftir positivum búskaparvøkstri er nr. 2 málið sostatt at gera búskaparvøkskurin meira støðugan og minni sveiggjandi á síni ferð uppeftir.

Praktisku avleiðingarnar av funna "kjarnu-hugtakinum"

Vanliga eru fólk so nógv hugfangaði í teirra virkseimi, og kenna hetta virkseimi so væl í øllum smálutum, at tey ikki kenna aftur endurtakandi mynstur í hesum virkseimi. Vanliga eru hesi fólk heldur ikki før fyri at finna "kjarnu-hugtakið" fyri teirra virkseimi uttan við serkønari hjálp uttanífrá. Hetta er eisini galdandi teir politikarar, ið hava ábyrgdina

av búskaparpolitikkinum. Heppin og óheppin mynstur sleppa at endurtaka seg ferð eftir ferð - hvussu ofta svikur veruleikanssurin ikki undir hákonjunktur?

Tað kunnu vera fyrimunir í at hava innlit í slík endurtakandi mynstur, og í kjarnu-hugtakið fyri eitt givið virkisøki. Við hesum innliti kunnu vit straks venda ansi og atgerð beint móti tí, sum í verki er mest relevant og mest trupult innan virkisøkið. Við hesum innliti kunnu vit eisini beinan vegin skúgva til viks alt tað, sum í verki ikki er relevant - tí tað ikki hevur størri samband við kjarnu-hugtakið. Alt annað líka vil hetta lætta um eina tilgongd, har vit royna finna loysnir á megin-trupulleikunum innan virkisøkið - loysnir ið gjarna skuldu verið meira nýskapandi og hepnar enn royndu loysnirnar higartil.

Til dømis hevur verið roynt við skipaðum rannsóknnum at finna "kjarnu-hugtakið" hjá sjúkrarøktarfrøðingum á skurð- og heilivágsdeildum. Úrsletið gjørdist "at síggja fyri sær versnandi støðu" (hjá sjúklinginum)². Hetta hugtak lúkaði omanfyri nevndu krøv til "kjarnu-hugtakið. Sum ein "fjaldur faktor" stýrði hetta "hugtak" atburðinum hjá sjúkrarøktarfrøðingunum, men uttan at sjúkrarøktarfrøðingarnir vóru tilvitaðar um hetta - tær vistu ikki frammanundan, at tær alla

tíðina vóru upp á vakt yvir fyri júst hesum "mynstri". Nú fingur tær hetta at vita. Nú kundu tær sjálfar gera seg meira kendar við hetta "mynstur" og onnur tilknýtt mynstur. Nú kundu tær brúka hesa vitan í verki til at lætta um og betra um dygdina í teirra arbeiði. "Uppileggingin" var ikki størri enn hetta. Kortini gjørdist tað ein stór hjálp og lætti.

Tey virkisøki, ið vit á henda hátt kunnu fyrirreika til slíka "uppilegging", kunnu røkka frá lærara-yrkinum, sosialráðgevara-yrkinum til sjúkrarøktarfrøðinga-yrkid og til yrkið hjá teimum praktíkarum (politikarum), ið hava ábyrgdina av samfelagsbúskapinum. "Uppileggingin" er sjálvlýsandi: Allar orsökir eru til at fara beint og straks til tað, sum í verki er mest relevant og samstundis trupult, og at leggja til síðis tað, sum í verki hevur minni týðning.

Hugtakið "at halda uppi arbeiðsvirkninum" (lokalt og globalt) er upp á ymsar hættir knýtt at t.d. skúlamálum. Her snýr tað seg bara um hvar skúlar skulu liggja. Her snýr tað seg eisini um innihaldið í skúlaskapinum - eitt innihald sum fær týðning fyri arbeiðsvirkni og lívsdygdina hjá teimum arbeiðsvirknu. Hesum seinasta hava politikararnir ikki víst nakran ans, men hava passivt latið frá sær alt vald ES og PISA. Hetta seinasta kann merkja

at okkurt annað enn tað mest týðandi og trupla fyri Føroyar er sett í brennidepilin.

Somuleiðis er hugtakið "at halda uppi arbeiðsvirkninum" á ymsar hættir knýtt at, til dømis, heilsupolitikki og almannapolitikki. Politikarar hava tó ikki givið nógvum av hesum atknýtum ans, og hetta kann merkja at okkurt annað enn tað mest týðandi og trupla er sett í brennidepilin.

Innan fiskiveiðuna er stórus framleidnisvøkskur møguligur. Slíkur vøkskur fær sjálvsagt avleiðingar fyri arbeiðsvirknið innan vinnuna. Men eisini til dømis innan heilsu- og almennaverk er framleidnisvøkskur møguligur gjøgnum fyrirbyrgjandi tiltøk. Hetta seinasta er sera krevjandi fakliga – og tað hevur í veruleikanum ikki verið viðgjørt av politikarum og embætisverki. Men hetta sýnist tó viðkomandi nú ovurstórar broytingar í aldurs-samanseting fólksins standa fyri framman. Uttan slíkan framleidnisvøkskur kemur heilsu- og almennaverk at krevja heilt stóran vøkskur í almennum arbeiðsvirkni og harvið almennari nýtslu.

1 <http://setur.fo/tidindi/ma-fyri-lestur-hja-kristoffur-laksa/>

2 http://www.groundedtheoryreview.com/abstracts/andrew_abstract.htm